

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ช่วงปฐมวัยเป็นช่วงเวลาอันเป็นพื้นฐานของการเจริญเติบโตอย่างมีศักยภาพ ในวัยต่อๆ มา จึงเป็นหน้าที่ของครอบครัวโดยตรงในการให้การดูแลโอบอุ้มให้เด็กเติบโตตามวัย มีโอกาสในการพัฒนาให้เต็มศักยภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในปัจจุบันแนวโน้มที่พ่อแม่ไม่มีเวลาดูแลเด็ก ต้องนำเด็กไปฝากไว้กับสถานเลี้ยงเด็กหรือโรงเรียนอนุบาลก่อนวัยเข้าโรงเรียนมากขึ้น ยิ่งนานวันเด็กที่เข้าอยู่ในสถานเลี้ยงเด็กแรกรับก็อายุน้อยลง อีกทั้งครอบครัวส่วนใหญ่ โดยเฉพาะในชนบทยังไม่ค่อยมีความรู้ความเข้าใจตลอดจนทัศนคติและการปฏิบัติในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กอย่าง ถูกต้องเหมาะสม (จันทร์เพ็ญ ชูประภาวรรณ และคณะ, 2541) งานวิจัยต่าง ๆ ในประเทศไทยที่ศึกษาถึงปัจจัยอันมีอิทธิพลต่อพัฒนาการเด็กปฐมวัย พบว่าปัญหาที่วิกฤติมากที่สุด สำหรับเด็กปฐมวัย ก็คือ พ่อแม่ส่วนใหญ่ขาดความพร้อมในการเลี้ยงดูบุตรปฐมวัย โดยเฉพาะเรื่อง ความรู้ความเข้าใจถึงพัฒนาการเด็กตั้งแต่แรกคลอดถึงระยะ 5 ขวบปีแรกของชีวิต เป็นเหตุให้เด็กปฐมวัยจำนวนมาก โดยเฉพาะในชนบทที่อยู่ในครอบครัวยากจน ขาดการกระตุ้นเสริมให้เด็กเติบโต ได้ตามศักยภาพของตนเอง และมีพัฒนาการช้ากว่าวัย ซึ่งเมื่อโตขึ้นเป็นผลให้มีระดับสติปัญญา ต่ำกว่าที่ควรจะเป็น ครอบครัวอยู่ในภาวะอ่อนแอ (ใช้ปัญญาเป็นอาวุธ, 2544)

จากข้อมูลการศึกษาของมหาวิทยาลัยเวลล์ในประเทศอังกฤษ พบว่าเด็กในศูนย์อพยพ ในกรุงคาดีฟที่อยู่นอกเขตเมืองจะมีพัฒนาการล่าช้ากว่าวัย โดยเฉพาะเด็กที่อายุต่ำกว่า 5 ปี และ มารดาได้รับความรุนแรงในครอบครัวจะมีพัฒนาการช้าคิดเป็นร้อยละ 19 และเด็กอายุ 3-15 ปี มีปัญหาพัฒนาการด้านอารมณ์และพฤติกรรม ถึงร้อยละ 49 อธิบายได้ว่าลักษณะของครอบครัวและการเลี้ยงดูเด็กมีผลต่อพัฒนาการเด็ก (Webb, 2001) ข้อมูลในประเทศไทยพบว่าในปี พ.ศ. 2524 มีเด็กปฐมวัยในชนบทประสบปัญหาพัฒนาการด้านสติปัญญา ความสามารถพื้นฐานของเด็กในชนบทช้ากว่าเด็กในเมือง 1-3 ปี ส่วนใหญ่มีสาเหตุมาจากสภาวะทุพโภชนาการประกอบกับบิดา มารดา ขาดความเข้าใจ และ ขาดทักษะในการเลี้ยงดูเด็ก (สุรพล กาญจนะจิตรา และคณะ, 2529) จากการสำรวจสถานะสุขภาพอนามัยของประชาชนไทยโดยคณะกรรมการ ระบาดวิทยาแห่งชาติ

ร่วมกับกระทรวงสาธารณสุข ในปี พ.ศ. 2534-2535 พบว่าค่าเฉลี่ยของร้อยละที่เด็กไม่ผ่านเกณฑ์การประเมินพัฒนาการคิดเป็นร้อยละ 26.3 (กองอนามัยครอบครัว กรมอนามัย, 2537) ข้อมูลในระดับจังหวัดพบว่า ในปี พ.ศ. 2542 พัฒนาการเด็กที่มารับบริการในโรงพยาบาลชุมชนจังหวัดเชียงใหม่ มีเด็กที่ไม่ผ่านเกณฑ์การประเมินพัฒนาการถึงร้อยละ 36.5 เนื่องจากมารดาของกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ มีระดับการศึกษาเพียงชั้นประถม ซึ่งอาจสันนิษฐานได้ว่ามารดาไม่มีความรู้ความเข้าใจ เรื่องพัฒนาการบุตรเท่าที่ควรอาจทำให้เด็กมีแนวโน้มพัฒนาการล่าช้ามากขึ้น จึงจำเป็นต้องให้ความสนใจ และหาวิธีแก้ไขปัญหานี้ (สินีนานู จิตต์ภักดี, 2541) อย่างไรก็ตามรัฐได้ตระหนักถึงความสำคัญของเด็กวัยนี้จึงมีความพยายามหาแนวทางรูปแบบ ดำเนินการแก้ไขปัญหาในเรื่องนี้มาตลอด

จากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 ซึ่งเน้นให้ “คน” เป็นศูนย์กลางของการพัฒนา โดยมุ่งเน้นที่การเพิ่มศักยภาพของคนและการพัฒนาสังคม ส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาคนส่งผลให้กิจกรรมการพัฒนาเด็กและเยาวชนที่มีแนวทางกระจายอยู่ทุกกระทรวงมีทิศทางสอดคล้องกันมากขึ้น โดยที่ในแผนฯ 8 นี้ ได้กำหนดภาพแนวทางการพัฒนาเด็กและเยาวชนไว้อย่างชัดเจน ทั้งในภาวะยากลำบาก กลุ่มทั่วไป และกลุ่มปัญญาเลิศ เพื่อให้หน่วยงานต่าง ๆ สามารถดำเนินการพัฒนาให้สอดคล้องกันมากขึ้น มุ่งเน้นเพิ่มปริมาณการเตรียมความพร้อมทุกด้านของเด็กปฐมวัย อย่างมีคุณภาพโดยเด็กไทยทุกคนมีโอกาสเข้าถึงบริการพื้นฐานทางสังคมที่มีคุณภาพ อีกทั้งได้กำหนดคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของเด็กและเยาวชนไทย พัฒนาสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการพัฒนาเด็กและเยาวชน เน้นระบบการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ (คณะกรรมการอำนวยการจัดทำแผนพัฒนาการสาธารณสุข ฉบับที่ 8, 2540) อย่างไรก็ตามแม้ว่านโยบายจะครอบคลุมไปค่อนข้างกว้างขวางหากแต่ไม่ได้กำหนดจุดเน้นหนักหรืออันดับสำคัญเร่งด่วนที่ต้องดำเนินการก่อนหลังอย่างชัดเจน ประจวบกับสภาพวิกฤตเศรษฐกิจในทศวรรษนี้ย่อมส่งผลเสียหายต่อพัฒนาการเด็กและครอบครัว จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่สังคมจะต้องนำมาควบคุมและช่วยเหลือกระตุ้นให้ครอบครัวได้ตระหนักถึงพัฒนาการของบุตรหลานตนมากขึ้น เพื่อให้เด็กในชนบทได้รับการดูแลและพัฒนาอย่างถูกต้องเหมาะสม การที่ครอบครัวเกิดการรับรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กอย่างถูกต้องจึงเป็นสิ่งสำคัญซึ่งจะนำไปสู่การปฏิบัติหรือ ปฏิสัมพันธ์ที่ถูกต้องระหว่างผู้เลี้ยงดูเด็กกับเด็ก ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านเป่าเป็นสถานที่หนึ่งที่ผู้ศึกษาได้มีโอกาสลงไปฝึกปฏิบัติงานภาคสนามและเป็นพื้นที่ในชนบทซึ่งเด็กจะอยู่กับครอบครัวเป็นส่วนใหญ่ ผู้ศึกษาในฐานะที่เป็นนักกิจกรรมบำบัดมีบทบาทหน้าที่ในการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก และพัฒนาศักยภาพของครอบครัวในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กจึงมีความสนใจที่จะศึกษาถึงการรับรู้และพฤติกรรมส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยของครอบครัวในชนบท เพื่อนำ

ผลการศึกษาที่ได้มาเป็นแนวทางในการพัฒนาความรู้ ความเข้าใจและการปฏิบัติคนที่ถูกต้อง แก่ครอบครัวในการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก อันจะเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศชาติต่อไป

คำถามของการศึกษาวิจัย

ครอบครัวของเด็กปฐมวัยในชนบทมีการรับรู้และมีพฤติกรรมการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยอย่างไร

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาถึงการรับรู้เกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยของครอบครัวในชนบท
2. เพื่อศึกษาถึงพฤติกรรมการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยของครอบครัวในชนบท

ขอบเขตของการศึกษา

การศึกษานี้เป็นการศึกษาเชิงพรรณนาโดยมุ่งอธิบายการรับรู้และพฤติกรรมของครอบครัวในการส่งเสริมพัฒนาการของเด็กปฐมวัยในชนบท ประชากรที่ศึกษานี้เป็นสมาชิกภายในครอบครัวของเด็กซึ่งเป็นผู้ที่มีบทบาทในการเลี้ยงดูเด็กมากที่สุดเช่น บิดา มารดา ญาติหรือผู้ปกครอง ที่สามารถให้ข้อมูลที่น่าเชื่อถือได้มากที่สุดโดยเก็บข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์ รวมจำนวนทั้งหมด 75 คน ทำการศึกษา ณ ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านเป่า ตำบลบ้านเป่า อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ ในช่วงวันที่ 12-21 มีนาคม พ.ศ. 2545

คำจำกัดความที่ใช้ในการศึกษา

เด็กปฐมวัย หมายถึง เด็กทุกคนที่ครอบครัวนำมาฝากเลี้ยงและรับการศึกษาที่ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านเป่า ตำบลบ้านเป่า อำเภอแม่แตง จังหวัด เชียงใหม่

ครอบครัว หมายถึง สมาชิกเครือญาติสนิทที่อยู่ร่วมครัวเรือนเดียวกัน เช่น บิดา หรือมารดา หรือผู้ปกครอง ที่มีบทบาทในการดูแลใกล้ชิด และมีเวลาในการอบรมเลี้ยงดูเด็กมากที่สุด หรือมี ปฏิสัมพันธ์กับเด็กมากที่สุด

การรับรู้ หมายถึง ความรู้สึกนึกคิด ความเข้าใจ เป็นการเรียนรู้โดยอาศัยประสบการณ์ ที่ได้ปฏิบัติหรือเห็นมาก่อนทำให้การรับรู้เป็นลักษณะเฉพาะที่แตกต่างกันไปของแต่ละบุคคลและบุคคลมีแนวโน้มที่จะปฏิบัติตามแนวคิดนั้นๆ

การรับรู้เกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย หมายถึง การที่บิดา มารดา หรือ ผู้ปกครองมีความรู้สึกนึกคิดและความเข้าใจในเรื่องของการส่งเสริมสนับสนุนกระบวนการเปลี่ยนแปลงที่เน้นการเพิ่มขึ้นของทักษะความสามารถในการทำหน้าที่ (Function) ได้ตามอายุของเด็กปฐมวัยซึ่งประกอบด้วยพัฒนาการทางด้านร่างกาย พัฒนาการทางด้านอารมณ์และสังคม พัฒนาการทางด้านภาษา และพัฒนาการทางด้านความคิดและสติปัญญา

พฤติกรรมส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย หมายถึง การกระทำหรือกิจกรรม ทั้งทางกาย วาจา ใจ ที่พ่อแม่หรือผู้ปกครอง ปฏิบัติต่อเด็กปฐมวัย ในการที่จะพัฒนาทักษะความสามารถด้านต่าง ๆ ในการกระทำหน้าที่ (Function) ได้ตามอายุ ตลอดจนการกระทำต่าง ๆ ที่เน้นการเพิ่มขึ้นของทักษะและความสามารถในการปรับตัวต่อสภาพแวดล้อมของเด็กปฐมวัย ประกอบด้วยพฤติกรรมส่งเสริมพัฒนาการเด็กด้านต่าง ๆ ดังนี้ พัฒนาการทางด้านร่างกาย พัฒนาการทางด้านอารมณ์และสังคม พัฒนาการทางด้านภาษา และพัฒนาการทางด้านความคิดและสติปัญญา

ประโยชน์ที่จะได้รับจากการศึกษา

1. ผลการศึกษาครั้งนี้สามารถนำมาประยุกต์ใช้เป็นประโยชน์แก่นักกิจกรรมบำบัดและบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการดูแลรับผิดชอบเด็กปฐมวัยในการให้ความรู้ คำแนะนำเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กของครอบครัวและชุมชน

2. ข้อมูลนี้สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการแนะนำ บิดา มารดา และผู้เลี้ยงดูเด็กปฐมวัย ในชนบทให้เห็นความสำคัญของการส่งเสริมพัฒนาการเพื่อให้เด็กเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพต่อไป